DOI: https://doi.org/10.59295/DIA.2023.1.01
CZU: 821.135.1(478)-051(047.53)
Orcid ID: 0000-0003-4289-2054
Orcid ID: 0000-0003-2604-8806

Dialog

„NOI ASTFEL VĂ IUBIM ÎN FRANȚA! ACUM FACEȚI CE VREȚI CU IUBIREA NOASTRĂ!" SAU DESPRE VIZITELE UNOR SCRIITORI LA CHIȘINĂU

Aliona GRATI

Iulian FILIP

„Noi astfel vă iubim în Franța!
Acum faceți ce vreți cu iubirea noastră!" sau despre vizitele unor scriitori la Chișinău

Rezumat. Dialogul are ca temă vizitele scriitorilor străini la Chișinău și colaborările literare cu ei de-a lungul ultimelor două decenii de regim sovietic și în primele două după apariția noului stat Republica Moldova. Faptele sunt reconstituite de poetul, prozatorul, dramaturgul, folcloristul Iulian Filip, care s-a aflat, în mod activ, în mijlocul lor, începând cu anii '70. Astfel, sunt reconstituite întâlnirile la Chișinău cu poetul armean Ghevorg Emin, traducătorul japonez Sumiya Haruia, scriitorii români Ioan Alexandru, Mircea Tomuș, jurnalistul, editorul și traducătorul italian Amedeo Carrocci ș.a. În urma acestor întâlniri s-au legat colaborări și mai ales au fost traduși scriitori din literatura de la Chișinău. Memoria vie corectează însemnările oficiale, iremediabil convertite la temele cerute de cultura sovietică, pe care scriitorii străini ajunși la Chișinău trebuia să le onoreze. Totodată, Iulian Filip reconstituie câteva secvențe din viața literară din primii ani ai independenței republicii dintre Prut și Nistru.
Cuvinte-cheie: Iulian Filip, scriitori, impresii de călătorie, Ghevorg Emin, Ioan Alexandru.

"This is how we love you in France!
Now do what you want with our love!" or about the visits of some writers to Chișinău

Abstract. The theme of the dialogue is the visits of foreign writers to Chișinău and the literary collaborations with them during the last two decades of the Soviet regime and in the first two after the emergence of the new state Republic of Moldova. The facts are reconstructed by the poet, prose writer, playwright, folklorist Iulian Filip, who was actively involved in them, starting in the 70s. Thus, the meetings in Chișinău with the Armenian poet Ghevorg Emin, the Japanese translator Sumiya Haruia, the Romanian writers Ioan Alexandru, Mircea Tomuș, the Italian journalist, editor and translator Amedeo Carrocci etc. are reconstructed. As a result of these meetings, collaborations were established and especially writers from Chișinău literature were translated. Living memory corrects the official records, irremediably converted to the themes required by Soviet culture, which the foreign writers who arrived in Chișinău had to honor. At the same time, Iulia Filip reconstructs some sequences from the literary life of the first years of the independence of the republic between the Prut and Dniester.
Keywords: Iulian Filip, writers, travel impressions, Ghevorg Emin, Ioan Alexandru.

AG: Domnule Iulian Filip, sunteți poet, prozator, dramaturg, folclorist, jurnalist, artist plastic, traducător, autor de filme. Aveți o carieră impresionantă chiar de la debutul ei. Ați absolvit, în 1970, Facultatea de Litere a Universității „Alecu Russo" din Bălți. Între 1970 și 1974, ați fost doctorand al Institutului de limbă și literatură al Academiei de Științe din Chișinău. Ați debutat editorial în 1974 cu placheta de versuri *Neîmpăcatul meșter*, prima în colecția Debut, care a însemnat, în anii '70, o spectaculoasă afirmare a unui grup de poeți români de la Chișinău, grup pe care Mihai Cimpoi l-a considerat ca pe o generație, numită de domnia sa: „Generația Ochiului al treilea". Ați avut, deci, în anii '70–'80 o activitate foarte intensă.

Se știe că sunt ani în care colaborările între scriitorii îndepărtați geografic erau destul de dificile, că inclusiv vizitele delegațiilor cu scriitori străini la Chișinău sau în alte orașe ale RSSM erau sub controlul strict al Comitetului Central al Partidului Comunist. Spuneți-ne dacă ați avut ocazia să asistați la întâlnirile cu scriitori notorii veniți din republicile URSS sau din afara țării până la declararea noului stat Republica Moldova? Cine au fost aceștia? Cum s-au manifestat?

IF: O să încep cu expunerea unui accident moldo-arab în cadrul unui eveniment cu scriitori străini la Bălți, în care am fost implicat pe post de reprezentant al studențimii moldovenești de la Institutul Pedagogic din Bălți, eveniment la care asista și Petru Lucinschi (pe atunci secretar al CC al PCUS din RSSM). Experimentat, Petru Chirilovici și-a aruncat ochii peste pagina mea de text (eram în prezidiu alături de scriitorii arabi) și a precizat îngrozit: nu vei vorbi în limba rusă? Traducerea mea sincronă, mai întâi în rusă, de către secretarul komsomolului de la „Alecu Russo", Ștefan Teleman, apoi în arabă, s-ar fi lungit lamentabil, plictisind, cu siguranță, auditoriul, dacă Ștefan Teleman nu înveselea lumea cu o emoționantă confuzie. Cu cei doi metri ai lui, el se apropie de tribună și urcă pe un podișor din interiorul tribunei, necesar și lăsat aici de către antevorbitorul lui scund. Ștefan se cocârjă deasupra microfonului, iar sala prinse a se înveseli. Tot Petru Lucinschi interveni, apropiindu-se teatral de Ștefan și îndemnându-l să coboare de pe suportul inutil.

Chiar în anii studenției mele, la Bălți (la Institutul Pedagogic „Alecu Russo": 1966–1970), ajungeau delegații de scriitori străini, dintre care cei din republicile sovietice predominau. La Bălți aveam deja un statut mai deosebit, grație poeziei și activității în cadrul cenaclului literar de la facultatea de litere (dar și a fotbalului). Administrația orașului avea și ea un cenaclu literar, condus de poetul Vladimir Marfin, care încerca să atragă și poeți moldoveni. M-a depistat, m-a invitat, mi-a tradus câteva poezii, pe care i le-a expediat lui Robert Rozhdestvensky. Nu știam ce va întreprinde – a fost o surpriză. Vladimir Marfin m-a invitat la el acasă, l-a contactat pe poetul moscovit, apoi mi-a întins receptorul. De la poetul rus am auzit întâia oară de Ivan Draci, cu care îmi spunea că se aseamănă poezia mea. Ivan Draci (pe urmă l-am cunoscut – la casa de creație din Ialta) e din aceeași generație cu Liviu Damian, Grigore Vieru, Andrei Voznesenscky, Bella Ahmadulina.

La Bălți l-am cunoscut pe Ghevorg Emin, celebrul poet, autor al eseului monografic *Armenia în 7 cântări* (pe care l-am citit mult mai târziu). Făcea parte dintr-un amplu detașament de scriitori armeni și moldoveni veniți la „Alecu Russo", iar cei de la Asociația relațiilor cu străinătatea m-au îmbrăcat în costum național și m-au selectat pentru călăuzirea lui și eventuale dialoguri. Ghevorg Emin a întrebat la ce facultate studiez, precizând, aproape cu prudență, dacă studiez limba și literatura moldovenească (că exista și despărțitura rusă)…

La Chișinău *Săgețile* lui Petru Cărare se încrucișau cu nedumerirea scandaloasă a unui prozator rus, care a fost primit omenește/moldovenește (în cadrul Săptămânii literaturii ruse în RSSM), iar el a tratat legea găzduirii a neamului nostru ca o sfidare a sărăciei alimentare ruse: „Noi i-am eliberat, iar ei… uite cum trăiesc!" Dar tot atunci la Chișinău l-am remarcat pe poetul și traducătorul rus Iacob Achim, care descoperea poezia lui Grigore Vieru și o traducea, editându-le în cărți aparte la prestigioasele edi-

turi moscovite „Malysh" și „Detskaya literatura" (1972–1988). După a VI-a Consfătuire unională a tinerilor scriitori (Moscova, 1977), relațiile cu poeții din republicile baltice, din Georgia, Ucraina au avansat la colaborări concrete, a traducerilor îndeosebi din Leons Briedis din Letonia, Ghivi Alhazișvili și Nino Cutateladze din Georgia, Volodâmir Zatulâviter din Ucraina.

Volodâmir era prietenul apropiat al lui Vasile Romanciuc. A tradus din poeziile noastre, i-am tradus poeziile, dar a acceptat să participe și într-o deplasare de creație, din partea ziarului „Tinerimea Moldovei", într-o echipă cu Vasile Romanciuc, Nicolae Dabija și subsemnatul. Deplasarea era în satul meu de baștină. Nicolae a scris eseul *Sofia, sat de fântâni*, Vasile a scris eseul *Cartea – aerul sufletului*, eu – *Cântecele de-acasă*, iar Volodâmir a scris eseul *Țară de prieteni*, referindu-se și la cele 2000 de fântâni ale baștinei mele, dar și la scrierile poeților basarabeni.

Între anii 1981 și 1985 am fost autor și prezentator al revistei televizate lunare „Almanah literar". La una din emisiuni, în cadrul rubricii gospodărite de Mihai Cimpoi, l-am avut oaspete pe traducătorul Sumiya Haruia din Japonia, care și-a lansat declarațiile de dragoste pentru Rebreanu și Creangă, pe care i-a tradus. Peste ani buni, la începutul mileniului trei, când mă aflam, însoțind Teatrul Eugen Ionesco în Japonia la Bienala Teatrului Kaze din Tokio (bienală inspirată de Bienala Teatrului nostru de la Chișinău), faimosul traducător din română a coborât din munți în Tokio ca să salute reprezentanții culturii noastre la dânsul acasă.

AG: Să admitem că scriitorii situați geografic la distanță de Chișinău puteau să se manifeste, grație unei obiectivități mai autentice, în calitate de critici literari, puteau emite judecăți de valoare pe marginea literaturii scrise de scriitorii de la Chișinău. De pildă, revista „Cultura Moldovei" avea grijă să publice din când în când părerile scriitorilor-oaspeți ai capitalei RSSM despre literatura „sovietică moldovenească". Avem toate motivele să credem că acestea nu au fost sincere, că erau angajate ideologic. Mai credibile sunt cu certitudine cele pe care le evocă martorii timpului. Poate vă amintiți impresiile vreunui scriitor despre literatura scriitorilor noștri. Ce au menționat?

IF: Cea mai concretă mărturie (că există) și impresie despre poezia scriitorilor noștri au fost traducerile. În preajma celei de a VI-a Consfătuire unională a tinerilor scriitori contemporani editura „Molodaya gvardia" din Moscova, care avea o colecție de debut „Molodye golosa", a avut ideea copertării unificatoare a celor cinci cărți în traducere rusă a Marcelei Benea, Nicolae Dabija, Nina Josu, Vasile Romanciuc și Iulian Filip. Fiecare autor/carte din volumul Molodye poety Moldavii (1977) beneficia de o prefață semnată de confrații mai în vârstă – Anatol Ciocanu, Grigore Vieru, Pavel Boțu, Gheorghe Vodă și Mihai Cimpoi. În baza acestor traduceri, în seminarele Consfătuirii, conduse de autorități scriitoricești, se discuta, se recita, se constatau tendințe. Unele tendințe nu erau prea salutate de către unii moderatori de seminare.

Cu Vasile Romanciuc, am fost repartizat în seminarul condus de David Cugultinov, de Caisyn Culiev și de un scriitor leningrădean, fost tanchist, agresiv față de ceea ce i se părea „impresionism" în poezia mea. Noroc de opinia celorlalți doi moderatori. Totuși, la Chișinău au ajuns ecourile dezbaterilor. La adunarea scriitorilor, organizată cu ocazia participării scriitorilor tineri moldoveni la Consfătuirea unională (mai figurau Leonida Lari, Victor Dumbrăveanu, Nicolae Vieru), când a apărut motivul polemic, Alexandru Cosmescu m-a îndemnat: „Ia citește, Iulică, o poezie… impresionistă!". Am ales una mai scurtă – Conștiință: „Un pom suntem, pe-aceiași rădăcină,/ același aer ne înfașă lung/ și-același întuneric și lumină/ la tine, ca la mine, 'n veci ajung.// Aceiași sevă ne ține nesomnul,/ pornită din același sfânt pământ./ Cum ți se-arată și cum vezi tu pomul,/ de-i cauți rădăcinile în vânt?" Tot Alexandru Cosmescu a dezamorsat, cu o butadă, tensiunea din jurul motivului căutării rădăcinilor în vânt: „Impresionant!"

Ulterior, revistele centrale găzduiau mese rotunde pe tema editărilor în traducere, pe baza discuțiilor de la Consfătuire. Mi s-a părut me-

morabilă meditația *Sebya uznavaya v drugikh* a lui Imant Auzini din revista „Drujba narodov" (nr. 1, 1978, p. 247), în care se referă anume la cele cinci cărți apărute într-o singură copertă la editura „Molodaya gvardya". În revista moscovită „Literaturnoe obozrenie", nr. 2 din 1979, criticul Al. Gorlovschyi dialoghează cu Mihai Cimpoi despre poezia tânără moldovenească, subliniind tendințe, schimbări, înnoiri. Și în revista ucraineană „Dnipro", nr. 3 din 1977, Mihai Cimpoi răspunde întrebărilor poetului și traducătorului Volodimâr Zatulâviter în aceiași dimensiune a tinerii poezii basarabene. Iar în Tbilisi, în 1982, la editura „Merani" a apărut volumul de poezie tânără moldovenească în traducerea poetului Ghivi Alhizișvili, incluzând poeți ca Marcela Benea, Leo Butnaru, Valeria Grosu, Nicolae Dabija, Constantin Dragomir, Petru Dudnic, Ion Vieru, Leonida Lari, Nina Josu, Vasile Romanciuc, subsemnatul și Aurel Ciocanu.

AG: Se știe că după retragerea trupelor armatei sovietice de pe teritoriul Republicii Populare Române (1958), apoi pe timpul când Nicolae Ceaușescu l-a succedat la putere pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, relațiile așa-numite sovieto-române deveniseră foarte tensionante. Cu toate acestea, la Chișinău se organizau evenimente culturale de fațadă, cu participarea inclusiv a scriitorilor români, care să arate lumii întregi că relațiile între țările-surori rămâneau armonioase. Situația s-a menținut, cu fluxuri și refluxuri, și în anii '70-'80, când la Chișinău puteau ajunge scriitori din partea cealaltă a Prutului. Despre ei nu se prea vorbea atunci. Vă amintiți întâlnirea cu vreun scriitor din România venit la Chișinău în acei ani?

IF: Memorabilă seara din 24 făurar 1988: Grigore Vieru m-a invitat acasă la domnia sa, unde ne-am întâlnit cu scriitorii români Ioan Alexandru, Mircea Tomuș și Arcadie Donose (actor al Teatrului Mic din București, interpretul Chiriței), veniți la Chișinău cu ocazia lansării antologiei poeților din R.S.S. Moldovenească *Constelația Lirei* (București, Cartea Românească, 1987). Lansarea și întâlnirea cu alcătuitorii antologiei au avut loc și la Uniunea Scriitorilor.

AG: Începând cu anul 1990 ați fost șef al Departamentului Cultură al Primăriei Chișinău și probabil ați fost martor al mai multor vizite ale unor scriitori străini în orașul nostru. Erau anii marcați de perestroyka și glasnost' ale lui Gorbaciov, anii Mișcării naționale, a dezmembrării Uniunii Sovietice, când controlul structurilor a slăbit și se pare că circulația peste frontieră a devenit mai posibilă. Vă amintiți vreun nume de scriitor ajuns la Chișinău în acești ani de intensă frământare socială și culturală?

IF: Poetul italian, europarlamentarul Giulio Ferarinni, ajuns la Chișinău cu ocazia manifestărilor culturale *Zilele Dante.* Ulterior a scris în ziarul italian „Parma" o amplă pledoarie pentru scoaterea Republicii Moldova din lista neagră a țărilor nerecomandate vizitelor și afacerilor. *Zilele Dante* era un eveniment anual organizat de Liceul *Dante Alighieri,* fondat și administrat de Lilia Filip, dar susținut și de Ministerul Culturii și de administrația publică locală. La acest eveniment, care se producea și la Operă, și la Palatul Republicii, și în Sala cu Orgă, dar și în cadrul unor Conferințe Științifice, Departamentul Cultură (așa se numea de la jumătatea termenului șefiei mele), pe care-l conduceam, era implicat și beneficia de oaspeți scriitori și editori care ne descopereau rude. Liceul *Dante Alighieri* devenea o ambasadă culturală de toată eficiența, iar casa noastră, apartamentul de la Buiucani, o poartă a acestei ambasade.

Punțile sensibile de legătură (nu chiar podurile!) deveneau elevii Liceului *Dante Alighieri,* pe care administrația Liceului îi ducea în Italia în fiecare vară, ca să se… contamineze de Italia la ea acasă, de autenticitatea spiritului italian. Prețul călătoriilor era exagerat de mare. S-a apelat la familiile italiene, la mănăstiri ca să găzduiască copii basarabeni dornici să cunoască Italia! A prins! Pe aceste sensibilități, curiozitatea italienilor pentru „rudele sărmane" s-a dovedit cheie de aur. Iar *Zilele Dante* chiar a însemnat o momeală de toată veridicitatea.

Consecință a acestui eveniment, la Chișinău a ajuns mai multă lume, personalități dintre care și avocatul Amedeo Carrocci din Pontecorvo, membru al Asociației culturale *Dante Alighieri* din Cassino. Juristul, jurnalistul, fotograful, editorul, traducătorul Amedeo Carrocci a editat mai multe albume tematice consacrate Moldovei și Chișinăului, prefațate de personalități basarabene și italiene. În dimensiune editorială, propunerea inițială a lui Amedeo a pornit de la constatarea că-mi place poezia lui Giuseppe Ungaretti, iar lui – poezia lui Giacomo Leopardi. Am convenit la o ediție bilingvă cu doi poeți italieni cu o selecție din poeziile preferate ale fiecăruia: selecția lui Amedeo din Leopardi și selecția mea din Ungaretti. Pentru a consfinți contractul, am fost invitat, împreună cu editorul Anatol Vidrașcu, în Italia, unde concepția cărții s-a concretizat: eu îmi traduc ceea ce am selectat din poezia lui Ungaretti, iar Leopardi urma să fie tradus de Vasile Romanciuc în tandem cu cea mai bună italienistă din Chișinău, Ludmila Cojușco (atunci director adjunct la Liceul *Dante Alighier*). La mijlocul cărții s-a convenit două micro-eseuri despre această aventură poliglotă, transfrontalieră: un eseu semnat de Mihai Cimpoi, altul de Amedeo Carrocci. Cartea a apărut în 1995 la editura „Litera".

Continuare a acestui proiect a fost invitația academicianului Mihai Cimpoi la Recanati, baștina lui Giacomo Leopardi, la un eveniment festiv dedicat poetului italian, după care academicianul a scris și a editat eseul dedicat lui Leopardi (2006). În 2022 Mihai Cimpoi a revenit la acest eseu, completându-l cu noutăți surprinzătoare și reeditându-l în aceeași copertare cu o suită de eseuri dedicate lui Dante: *Dante – Leopardi și sinele culturii românești* (Târgoviște, editura „Bibliotheca," 2022).

În majoritatea albumelor despre Moldova și Chișinău editorul Amedeo Carrocci implică, pe post de prefațatori, personalități basarabene ca Mihai Cimpoi, Varvara Buzilă, Maria Bieșu. În ipostază de traducător și editor, Amedeo Carrocci a lansat colecția bilingvă *A 10 muză,* în care au apărut poeții Nicolae Dabija, Dumitru Fusu, Nicolae Esinencu, Ianoș Țurcanu și subsemnatul. Din altă regiune a Italiei, Frosinone, poetul Dante Cerilli și fratele său, profesorul de istorie Pierpaolo Cerilli, fondatorii Asociației Culturale *Mario Cerilli* (în memoria tatălui, monografistul lui Giuseppe Verdi), publicau în revista Asociației „Pagini lepine" traduceri din poezia basarabenilor și relatări despre viața culturală a Chișinăului. Împreună cu fiica Adriana, care poseda o italiană mai bună decât a mea, am tradus cartea de versuri *Ombre d"estate* (*Umbre de vară)* semnată de Dante Cerilli, care a apărut în ediție bilingvă, cu prezentarea mea grafică, la editura Prut Internațional, în anul 2000. În același an, Dante Cerilli semna volumul *Dal pensiero ai segni. Idee e versi alle soglie del terzo millenio con Dieci poeti moldavi contemporanei* (Bastogi Editrice Italiana srl, 2000, 218 pagini), în care figurau cu poezie și prezentări generoase zece poeți moldoveni: Lorina Bălteanu, Iurie Colesnic, subsemnatul, Vasile Gîrneț, Irina Nechit, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Popa, Vasile Romanciuc, Arcadie Suceveanu, Călina Trifan.

Din Franța, cam în aceiași ani, a intrat în scenă seminarul *Mihai Eminescu* de la Universitatea din Aix-en-Provence. Profesorul Valeriu Rusu, originar din părțile Sorocii, refugiat în România, apoi stabilit în Franța (în anii lui Ceaușescu), a venit la Uniunea Scriitorilor din Moldova cu un braț de traduceri din poezia poeților basarabeni. Teatrală declarația de dragoste a profesorului a fost: „Noi astfel vă iubim în Franța! Acum faceți ce vreți cu iubirea noastră!"

Scena se întâmpla în biroul președintelui Uniunii, Mihai Cimpoi. Nu mai țin minte cum s-a ajuns la tandemul nostru, dar am citit cu Vasile Romanciuc maldărul de traduceri, în care prevalau poeziile lui Vasile Romanciuc, Grigore Vieru, Ion Vatamanu și a altor câțiva poeți. Redactorul Vasile a sugerat o cuprindere mai panoramică a poeziei basarabene, iar Valeriu Rusu a acceptat să mișcăm concepția de carte spre o antologie bilingvă. Eram pe atunci și președintele Asociației editoriale *NOI*, o asociație a editurilor private, cărora le-am propus conlucrare, iar mâna ridicată/întinsă a fost a lui Gheorghe Prini. Editura „Știința" a suportat jumătate din costul proiectului, primăriei Chișinău revenindu-i

cealaltă jumătate. Între Aix-en-Provence s-a declanşat un atelier de creaţie de tot entuziasmul, iar cireaşa de pe tort a însemnat ajungerea, în 1998, la Chişinău, a preşedintelui francez Jack Shirac, pe care primarul general de Chişinău l-a întâmpinat în Piaţa Marii Adunări Naţionale, înmânându-i antologia *Ecouri poetice din Basarabia (Moldova)/ Échos poétiques de Bessarabie (Moldavie),* apărută la editura „Ştiinţa".

În 1999 antologia a fost lansată în Paris, Aix, Marseille şi în alte oraşe din sudul provensal, echipa de la Chişinău fiind una reprezentativă: Grigore Vieru, Vasile Romanciuc, Ion Hadârcă, Mihai Cimpoi, Ana şi Alexandru Bantoş, subsemnatul. Iar în anul următor, acelaşi Valeriu Rusu, alias Universitatea din Aix, a organizat Simpozionul *Ginta latină aujourd'hui.* De la Chişinău au venit Mihai Cimpoi, Anatol Ciobanu, Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc, Ana şi Alexandru Bantoş, de la Iaşi – Dan Mănucă, din Italia – Dante Cerilli. Consecinţă a acestor evenimente, la Universitatea din Aix au apărut două volume de teorie a traducerii şi a plurilingvismului cu traduceri din poeţi basarabeni în franceză, în provensală, în persană *Cahirs d'etudes romanes Traduction et plurilinguisme* (2002, Universite de Provence – Aix-en-Provence).

În acelaşi an, la Universitatea de Stat din Moldova, Catedra Limbă Română, Lingvistică Generală şi Romanică edita volumul *Probleme actuale de Lingvistică*, volum omagial dedicat profesorului universitar Valeriu Rusu. În mesajul meu de apreciere a bunului Rus ajuns în Franţa am scris: „Găsesc aproape în fiecare săptămână câte un mesaj la (ori pe, domnule profesor ?) robot, care e mesaj de dragoste şi întrebare de pe unde ne aflăm cu câte le-am pornit, cu câte le-am pus la cale? E bine că ceea ce s-a făcut, face bine privirea peste umăr la (déjà!) urmele lăsate lucrătoare, luminoase: Casa Limbii Române, Centrul Internaţional Academic Eminescu, Ginta latină, cărţile, „stârnite" de această alergare, de acest fel de a înţelege să fii ACASĂ, chiar fiind pe lume."

AG: Vorbiţi-ne despre primii scriitori ajunşi la Chişinău după 1991?

IF: Mai spectaculoasă a fost venirea la Chişinău a lui Nichita Stănescu (în 1976), care a dus cu el la Bucureşti cărţile poeţilor basarabeni, transmiţându-i-le lui Arcadie Donose, cel care, împreună cu Ioan Alexandru şi Mircea Tomuş, a elaborat prima antologie a poeţilor basarabeni *Constelaţia Lirei* (1987). Proiectul primăriei Chişinău de edificare, în fiecare 31 august, împreună cu judeţele mai sensibile la problema-cheie a Basarabiei, *Cartea Românească*, a unei noi biblioteci de carte românească, a adus la Chişinău scriitori şi bibliotecari din toate locurile geografice româneşti. *Podurile de flori* a dus la *podurile de cărţi*, iar aici de paradigmă a fost şi rămâne relaţia cărturărească a capitalei voievodale Târgovişte cu Chişinăul.

După podul de *Crizanteme* (romanţa românească în două festivaluri – *Crizantema de Aur* la Târgovişte, *Crizantema de Argint* la Chişinău), după inaugurarea bibliotecii *Târgovişte* la Chişinău (cu susţinerea Bibliotecii Judeţene *Ion Heliade Rădulescu* din Târgovişte), scriitorul şi editorul Mihai Stan îmi pare *calea* şi *podul* reîntregiri noastre, felul lui de a *racola* colaboratori la proiectele valoroase editoriale funcţionează ireproşabil. Nu mă pot evita, căci în 1999, la *Zilele Bibliotecii Târgovişte,* la un pahar de Cabernet bun, m-a complimentat năucitor: „Poete, dar nu eşti român – vorbeşti deja de al cincilea poet basarabean, vorbeşti în lipsa lor, şi-i vorbeşti de bine: nu e româneşte asta!" Apoi a trecut la o tonalitate mai serioasă: „Ai putea, pentru revista noastră, să scrii, să vorbeşti în scris, ca la un Cabernet, despre un poet basarabean?" M-am convins că revista „Litere", de formatul „Biletelor de papagal" ale lui Tudor Arghezi, e la începuturi şi că „de ce să nu-mi pun umărul, dacă-l am?" Am botezat rubrica mea *Poezia ACASĂ* şi primul poet despre care am vorbit cu Mihai Stan a fost şi deschizătorul de rubrică.

În afara prezentării, *Portret la un pahar de vorbă,* am convenit cu Mihai Stan să anexez şi o selecţie de poezii dragi mie din poetul prezentat. În nr. 8 din 2000, a început colaborarea în acest format cu Vasile Romanciuc, iar pentru numărul următor am trimis revistei prezentarea şi versurile lui Vasile Gribincea. Pe baza rubricii

s-a editat deja a IV-a ediție a antologiei *Poezia ACASĂ. Poeți contemporani din Basarabia*, care cuprinde 105 nume.

„Racolat" de revista „Litere" și de editura „Bibliotheca", academicianul Mihai Cimpoi, împreună cu Vasile Romanciuc, Ianoș Țurcanu, Aurelian Silvestru și subsemnatul am acceptat să fim membri-fondatori a Societății Scriitorilor Târgovișteni și de redacție „Litere" la Chișinău, susținând rubrici la revistă și editând cărți la editura „SST". Mihai Cimpoi e performerul incontestabil la capitolul numărului titlurilor editate la editura „Bibliotheca" – are circa 15 cărți.

AG: Domnule Iulian Filip, vă mulțumesc pentru dialog, dar și pentru grupajul de poezii oferit, care a înnobilat rubrica noastră *Imaginarul literei*.

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii.*